

Kanteluasiani dnro 622/1/05

Päivitys kanteluuni oikeuskanslerille tsunamin uhrien matkaansaattohartauksista

Tiiviisti. A) Laadin 28.12.2005 tarkennuksen kantelukirjoitukseeni. Kantelukirjoitukseni 23.6.2005 sivuilla 11–13 kohdassa H) tarkastelin kirkkoon kuulumattoman Aki Sirkesalon perheen uudenlaista kirkollista muistotilaisuutta. Tarkennukseen johdatti Aki Sirkesalon veljen Vesa Sirkesalon kolme viikkoa tuota aiempi sähköpostiviesti minulle. Hän oli huomannut kanteluni yhdistyksemme kotisivuilta www.ateistit.fi, jonne olin toimittanut suuren osan kanteluaineistostani. Hän valitti sitä, että olin tuominut tapauksen julkisesti kantelussani ja vastineessani. Vastasin pitkin viestein hänelle, ja omasta aloitteestani päätin tuon tarkennuskirjoituksen laatia. Vuoden alussa hän vastasi minua yhä moittien, ja siihenkin hänelle pitkästi vastasin. Sitten päätin kirjoittaa tämän päivityksen.

Täsmennän, että kirjoitukseni 28.12.2005 kohdan i) rivin 7 tekstin ”se kertoi tai olisi kertonut” ensimmäisellä sanalla ”se” viittasin sanaan ”sanoitus”.

B) Päivitän kanteluani uusilla lehtitiedoilla, että Ruotsin kirkon papit ovat ryhtyneet hoitamaan matkaansaattohartauksia.

C) Pohdin vielä kysymystä yleisemminkin.

D) Vastineessani 13.11.2005 olen sivuilla 8 ja 9 käyttänyt erehdyksessä kahdesti lyhennettä OPH, jolla tietysti tarkoitin lyhennettä OPM (en lyhennettä KH, eikä tarkoitukseni ollut myöskään viitata Opetushallitukseen).

Yksityiskohtaisesti. A) Halusin puuttua kyseisten yksityisten ihmisten tapaukseen kahdestakin syystä.

Tapaus ei olisi ollut mahdollinen, jos kanteluideni tavoitteet olisivat jo toteutuneet eli kirkkojärjestys ja suuronnettomuuden kuolonuhrien käsittelyohjeet olisi jo korjattu. Sikäli katson teon hautarauhan rikkomiseksi. Sanomalehtiartikkeli esitteli tapausta niin yksityiskohtaisesti, että väistämättä hautaamattomien ruumiiden käsittely herätti pahenukseni, sillä ilmenihän, että kirkollinen muistotilaisuus ei ollut vainajien oma toivomus. Käsittelen tapausta siis yhtenä esimerkkinä.

Kyseisen tilaisuuden luonne oli uudenvuodenlainen ainakin minulle. Kyseessä ei ollut hautaan siunaus. Toisaalta kanteluni liitteen 8 yhteydessä tarkastelemassani Vapaa-ajattelijoiden liiton asiantuntijalausunnossa oli huomattu mainita vain hautaan siunaus, mutta ei muunlaisia hautaukseen liittyviä kirkollisia muistotilaisuuksia, koska eihän sellaisista edes ollut tietoa. Saatoinkin pelätä, että seikkaa käytettäisiin hyväksi

selittämällä, että liiton lausunto ja siihen vastineen antanut opetusministeriö eivät suinkaan tarkoita muita kirkollisia muistotilaisuuksia kuin siunauksia. Mutta mielestäni olisi asiatonta ajatella niin, ja sen sitten kiirehdin tuomaan esille kantelussani ja niin jo etukäteen torjumaan tuollaiset selitykset.

Jälkimmäisessä viestissään Vesa Sirkesalo kertoi, että hänen vanhempansa eivät halunneet ”hävittää poikaa ja sen perhettä kuin koiraa”, ja hän mainitsi, että kyseessä on tarkka siteeraus. Siteeraus on erittäin paljastava. Käsittääkseni siteeraus on Aki Sirkesalon vanhempien voimakkaasti ilmaistu puolustelu sille, että he järjestivät kirkollisen muistotilaisuuden. Sikäli ajattelen voivani toistaa tuon siteerauksen tässä. Mutta minun katsannossani tuo siteeraus kääntyy noiden vanhempien puolesta puhuvasta heitä vastaan puhuvaksi. Noiden vanhempien mielestä siis ei-kirkollinen muistotilaisuus, joka siinä tapauksessa olisi varmaankin ollut myös uskonnoton, olisi ollut kuin koiran raadon hävittämistä. Mutta silloin kaiketi heidän mielestään myös Aki Sirkesalon ja hänen perheensä elämä kirkkoon kuulumatta oli sekin kuin koiran elämää, josta heidät sitten kuolemansa jälkeen piti pelastaa kirkon piiriin. Asenne ei lähde olleenkaan siitä, että muistotilaisuuden kirkollisuudessa olisi ollut kyseessä Aki Sirkesalon toiveen täyttämisestä, vaan asenne viittaa pikemminkin sellaiseen, että Aki Sirkesalo ei täyttänyt mahdollista vanhempiensa toivetta kuulua kirkkoon. Lievemmin sanottuna kirkollinen hautaustilaisuus oli siis ilmaus vanhempien omasta kirkollisuudesta, jossa ei välitetty Aki Sirkesalon omasta ei-kirkollisuudesta.

On huomattava, että Aki Sirkesalo olisi voinut kuolla yksin, jolloin hänen leskensä ei kenties välttämättä olisi halunnut järjestää hänelle kirkollista muistotilaisuutta, jos se edes olisi ollut mahdollistakaan. Sikäli on perusteltua ajatella, että Aki Sirkesalo ei suinkaan odottanut saavansa kirkollista hautaamista, vaan päinvastoin ei-kirkollisen. Se, että hän lainaamani lehtiartikkelin mukaan olisi sopinut konsertista kirkosta, ei muuta tätä. Konsertti olisi ollut hänen kontrollissaan; ei hän sillä toimella olisi kirkkoon liittynyt. Konsertti ei olisi ollut sen myöntämistä, että hän eläekin muka vain surkeata koiran elämää ja että viimeistään kuollessaan hän haluaisi tunnustaa ja oikaista sellaisen surkeutensa.

Näin ollen kadun hiukan tarkennuskirjoitustani 28.12.2005. Tuossa kirjoituksessani yritin korjata sellaista mahdollista väärinkäsitystä, että olisin kantelukirjoituksessani ilman muuta pitänyt Aki Sirkesaloa vakaumukseltaan uskonnottomana, jolloin, jos olisin ollut väärässä, olisin murhekseni syyllistynyt hänen muistonsa loukkaamiseen. Toki toivon, että osun käsityksissäni hänestä mahdollisimman oikeaan. Mutta tuntuu siltä, kuin {olisin} myötäillyt liikaa siihen suuntaan. Nyt ajattelen vahvasti, että koska hän tietysti koki elävänsä onnellista ja itsenäistä elämää, toista kuin kurjan koiran, niin hän ei tosiaankaan suinkaan kokenut tarvitsevansa kirkollista yhteisöllisyyttä. Jos siis hänellä mahdollisesti oli uskonnollinen vakaumus, niin se oli silloin yksityinen, ei-kirkollinen, ja kuoli hänen mukanaan, eikä hän kaivannut uskonnollisuutta muistotilaisuuteensa.

Taannoin tekemäni Google-haut ”sirkesalo kirkko”, ”sirkesalo uskonto” ja ”sirkesalo hengellinen” kukin tuottivat ainoaksi asialliseksi osumakseen kantelukirjoitukse-

ni; arvatenkaan siis hän ei ollut itse sanoittanut mitään ainakaan tunnetuksi tulleita uskonnollisaiheisia lauluja eikä ollut sellaisia lauluja myöskään levyttänyt, ei omiansa eikä muiden.

Niin tai näin, ratkaisevaksi tosiasiaksi jää, että hän ei halunnut kuulua kirkkoon; kuoltuaan häntä ei olisi saanut niin sanoakseni hävittää kuin koiraa olemalla siitä piittaamatta.

En ole muodollisesti syyttänyt ketään siitä, että kyseinen tilaisuus olisi rikkonut hautarauhaa, sillä en ole nostanut asiassa oikeusjuttua enkä ole myöskään pyytänyt tässä kanteluasiassani oikeuskansleria tutkimaan, syyllistyivätkö seurakunnan edustajat rikokseen. Niin tämä kanteluni kuin kanteluni oikeuskanslerille kirkkojärjestyksestä (dnro 1374/1/04) ovat molemmat perusteluiltaan ja tavoitteiltaan yleisempiuonteisia. Toisaalta nyt minua voitaisiin syyttää kunnianloukkauksesta ja tekoni julkisuuden tähden jopa törkeästä kunnianloukkauksesta, kun olen esittänyt tilaisuuden kantelussani tuomitsevaan sävyyn ja antanut ohjeita, kuinka tilaisuus olisi pitänyt järjestää, ilman, että asiassa on ketään rikoksesta tuomittu. Mutta olen valmis tarvittaessa, siis puolustukseksi, oikeusjutun nostamaan; nythän jo sain lisätietoa, joka mielestäni tukee kantaani.

Olisi ollut niin kovin toista, jos olisin voinut lehdestä lukea, että muistotilaisuus oli kirkollinen menehtyneiden puolisoiden omasta toivomuksesta tai että muistotilaisuus oli tietysti vainajien kirkkoon kuulumattomuutta kunnioittaen ei-kirkollinen, papiton. Mutta nyt lainaamani lehtihaastattelun epäröivä kohta ”tuskin Akilla mitään sitä [kirkollista tilaisuutta] vastaan olisi ollut” oli sellaista surkeata ja arvotonta, mitä en olisi halunnut joutua lukemaan.

Ymmärrän Vesa Sirkesalon pahastumisen kohtaani. Mutta asiat eivät enää ole kuten ennen, ja olen sikäli närkästynyt hänen närkästymisestään. Kanteluissani esiinnostamiani ongelmia en itse enää suostu sivuuttamaan pelkin {mielipidekirjoituksin}, vaan pyrin myös saamaan oikeuskanslerin päätöksistä ja ehkä tuomioistuinten ratkaisuista tukea vaatimukselleni, että kirkon on muutettava säännöksiänsä ja käytäntöjäänsä. Mutta toivottavasti minun ei sittenkään tarvitse nostaa oikeusjuttuja yksityisiä ihmisiä vastaan. Vesa Sirkesalon olisi aiheellista olla pahastunut yksin kirkkoa kohtaan, joka kirkkojärjestyksellään salli moittimani tapahtua.

Haluan muuten myöntää, että idea kyseisestä kirkollisesta muistotilaisuudesta oli omalla tavallaan hyvä. Nimittäin kyseinen kevennetty versio hautaan siunaamisesta voisi saada suosiota kirkkoon kuulumattomien parissa; he voisivat toivoa saavansa sellaisen tai suostua sellaiseen hautaan siunauksen sijasta. Asia olisi silloin puolestani kunnossa, jos kirkkojärjestys sanoisi, että kyseinen toivomus tai suostumus — eli vainajan lupa — olisi kirjallisena oltava. Huomioni rohkaisee minua kanteluasioissani, sillä vaatimani kirjallisen luvan edellyttäminen johtaisi ehkä siksi kirkon puolesta vähemmän jyrkkiin seurauksiin kuin muutoin ja olisi siksi helpommin saavutettavissa. Toisaalta kyseessä on oikeus- ja lakiasia, eikä minun tuollaisiin näkökohtiin tarvitsisi kiinnittää huomiota.

Kanteluni pääaiheeseen, matkaansaattohartauksiin, mainitsemani yksityinen ta-

paus liittyy myös sikäli, että Aki Sirkesalo ja hänen perheensä jäsenet kuolivat juuri tsunamin uhreina. Miksi heille toimitettiin matkaansaattohartaus? Hehän eivät kuuluneet kirkkoon. Miksi heidän omaisensa eivät kertoneet, että matkaansaattohartautta ei tule järjestää? Nähdäkseni, koska nämä omaiset itse (arvatenkin) kuuluvat kirkkoon. Kanteluasiani ratkaisu ei siis voisi olla se, että uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomien vainajien matkaansaattohartauksiin nyt tsunamin yhteydessä olisi pitänyt kysyä ja vastaisissa suuronnettomuuksissa pitäisi kysyä omaisten lupa. Luvan on oltava vainajan itsensä jättämä.

B) Matkaansaattohartauskäytäntö jatkuu Phuketissa, mutta nyt asialla ovat Ruotsin kirkon papit. Selostan tätä Helsingin Sanomien perusteella (**liite 16**).

Helsingin Sanomissa oli sunnuntaina 18.12.2005 usean sivun kokonaisuus ”Vuosi tsunamista”. Sivulla D3 otsikolla ”Vain seitsemän puuttuu” lehden toimittaja Tomi Ervamaa kirjoittaa seuraavasti:

Phuket. Sataa kaatamalla. Vaikka tämä tilaisuus yleensä pidetään ulkosalla, nyt on oltava teltassa. Kevyt säkki nostetaan esiin kylmäkaapista ja lasketaan pieneen arkkuun. Arkku suljetaan. Ruotsalainen pappi Conny Karlsson pitää lyhyen puheen. Sen jälkeen arkku siirretään avolava-autolla Phuketin lentokentän rahtihalliin. Hallista arkku kuljetetaan lentokoneen ruumaan. Kaksi poliisia tarkkailee. He odottavat, kunnes kone on rullannut kiitoradalle ja noussut kohti Suomea. On torstai. Jälleen yksi tsunamin uhri, lapsi, lähtee kotiin. Tämä kuljetus on viimeinen ennen joulua.

Joko saman tai edellisen päivän Helsingin Sanomissa (päiväykseni leikkeessä on ristiriitaisesti ”su 17.12.05”) on äskeisen jutun valokuvaajan ottama valokuva, jossa tuon teltan eteen ollaan pystyttämässä Suomen lippua kuvatekstin mukaan ”ennen uhrin matkaansaattotilaisuutta”. Helsingin Sanomissa oli 29.12.2005 artikkeli ”Suomalaiset uhrintunnistajat pakkaavat toimistonsa Thaimaan Phuketissa”. Lehden toimittaja Jussi Niemeläinen kirjoittaa:

Phuket. . . . Suomalaistutkijoiden lähdettyä ruotsalaiset kotiuttavat helmikuussa myös mahdollisesti tunnistettavat suomalaisuhrit. ”Heille on opetettu suomalaisten käytännöt, ja he toimivat suomalaisten osalta niin kuin me”, [rikoskomisario Ismo] Kopra kertoo.

Kirkkohallituksen 18.8.2005 kanteluasiassani antaman lausunnon mukaan Ruotsi harjoittaa ruotsalaisten tsunamin kuolonuhrien saattamisseremonioissa samanlaista käytäntöä kuin Suomi suomalaisten. Sen todisti myös Helsingin Sanomissa 2.12.2005 ollut lehtikuva, jonka kuvateksti on seuraava: ”Kaksi ruotsalaista pappia saattoi 3. tammikuuta Phuketin lentokentällä Thaimaassa kotimaahan lähteviä tsunamin uhrien arkkuja.” (Kuvassa arkut olivat Ruotsin lippuihin käärittyjä.)

Oikeuskansleri ei varmaankaan voi tutkia ruotsalaisten pappien eikä Ruotsin valtion viranomaisten toimia. Tältä osin kanteluni kohdistuu niihin suomalaisiin kirkon ja valtion viranomaistahoihin, jotka ovat nuo mainitut käytännöt opettaneet

ruotsalaisille ja valtuuttaneet heidät toimimaan. Tai tarkemmin sanoen kantelunihan kohdistuu noihin käytäntöihin itseensä.

Mutta voisikohan Ruotsin oikeusasiamies (ombudsman) tutkia kantelustani tätä suomalaisten vainajien käsittelykäytäntöä?

C) Päivitän kanteluani myös yleisemmältä kannalta.

Kuten yllä sanoin suuronnettomuuksien uhrien käsittelysääntöjä ei riitä muuttaa sellaisiksi, että kysytään vainajan omaisten mielipidettä, vaan vainajan eläessään tekemien ratkaisujen on oltava ohjeena. Jos olisin itse ollut tsunamin uhri, jos tapaus olisi sattunut jo muutama vuosi aiemmin ja jos vaikkapa vanhemmiltani olisi tiedusteltu heidän kantaansa, ei ole varmaa, että he olisivat osanneet tai halunneet tai rohjenneet puolustaa minua. Jos taas omaisten kantaa ei olisi edes kysytty, kaiketi vielä vähemmän vanhempani olisivat omatoimisesti ryhtyneet vakaumukseni kunnioittamista ajamaan. Ei voi ainakaan kuvitella, että he olisivat jälkikäteen nostaneet oikeudenkäynnin poikansa hautarauhan rikkomisesta tai tehneet siitä kantelun oikeuskanslerille.

Hautaustoimilaki puhuu vainajan muiston, katsomuksen ja toivomusten kunnioittamisesta. Ei voida ajatella, että 98 % tapauksista vainajan katsomus olisi kirkollinen, vaikka niin suuri osuus vainajista haudataankin kirkollisesti. Riittää viitata yksin ateistien paljon 2 % suurempaan osuuteen väestöstä. Mutta uskovakin voi katsoa, ettei tarvitse kirkkoa elämässään eikä silloin, vaikkei sitä erityisesti sanoisikaan, myöskään kuollessaan. Kuinka tuolloin voitaisiin ajatella, että hänen katsomuksensa olisi kirkollinen? Erityisesti ihminen on voinut erota kirkosta kertomatta siitä kenellekään. Kuinka tällöin voitaisiin sanoa, että hänellä onkin kirkollinen katsomus?

Sillä, että ihminen on päättänyt, että ei kuulu kirkkoon, on mielestäni todellakin merkitystä. Ei se ole yhdentekevä seikka, joka sopisi noin vain ohittaa. Kirkkojärjestyksen mukaan hänet voidaan kuitenkin siunata hautaan, jos hän ei ole selvästi ilmaissut tahtoneensa toisin, millä taas kirkkojärjestyksessä tarkoitetaan jotain muuta kuin pelkkää hänen kirkkoon kuulumattomuuttaan. Mutta olisiko tuon henkilön velvollisuus edes tietää kirkkojärjestyksestä mitään tai antaa sille oikeus oman itsensä suhteen? Ei tietenkään. Kuinka sitten voidaan sallia, että kirkkojärjestys antaa mahdollisuuden puuttua hänen kuoltuaan hänen ruumiiseensa ainakaan ilman hänen jättämänsä kirjallista lupaa? Kirkon jäsen, joka taas ajattelee, ettei sillä, kuuluuko ihminen kirkkoon vai ei, ole merkitystä, erotkoon kirkosta osoitukseksi tästä kannastaan, sillä muuten yhdentekevien vaihtoehtojen kesken valinta pitää tietysti tehdä taloudellisin perustein eli kirkollisverosta vapautumalla. Sikäli kuin ymmärrän, kirkko kirkkojärjestyksessään haluaa jossain määrin puolustautua loukkauksilta, joita sille itselleen mahdollisesti koituisi joidenkin kirkkoon kuulumattomien vainajien hautaan siunaamisesta. Mutta ei ole niin, että se, mitä kirkko ei kokisi itseään loukkaavaksi, ei voisi samalla loukata vainajan muistoa ja katsomusta ja siten hänen hautarauhaansa. Kirkkojärjestys vain ei välitä siitä, että kirkkoon kuulumattomuus on jo sinänsä katsomuksen ilmaus.

Ilmeisesti on niin, että tsunamin uhrien matkaansaattohartauksissa kirkko kokee,

ettei se joudu loukatuksi. Sehän ei ainakaan virallisesti ota selvää edes vainajien kirkkoon kuulumisesta tai kuulumattomuudesta.

Kirkkohallituksen lausunnon 18.8.2005 mukaan kantelussani esittämäni näkemys johtaisi vainajan omaisten uskonnonharjoittamisen rajoittamiseen. Jatkan nyt sitä, mitä vastineessani 13.11.2005 sivulla 6 tästä sanoin. Kirkkohallituksen lausunto paljastaa alastomasti sen, että kirkko ei ajattele vainajaa lainkaan. Lausunto vieläpä väärin vetoaa perustuslain takaamaan uskonnonharjoittamisen vapauteen. Mutta enhän vaadi vainajan omaisten uskonnonharjoittamisen rajoittamista silloin, kun rajoittamiseen ei ole tarvetta, eli silloin, kun vainaja on jättänyt hautaan siunaamista koskevan kirjallisen luvan. Sen sijaan vaadin, että kyseistä uskonnonharjoittamista rajoitetaan silloin, kuin pitääkin, eli silloin, kun vainaja ei ole jättänyt mainitsemaani kirjallista lupaa. Kirkkohallitus ei edes yrittänyt sanoa, että näkemykseni johtaisi siihen, että moni ihminen jäisi vaille hautaan siunaamista ja että niin hänen muistoaan, katsomustaan ja toiveitaan ei muka kunnioitettaisi. Sellaisen sanominen olisikin ollut tarpeetonta, sillä jokainen kirkollista hautaamista toivovahan voi sen myös käytännössä varmistaa saavansa — liittymällä kirkkoon. Jos taas kirkkohallitus ei olisi välittänyt lähteä kirkkoon liittymistä edistämään, vaan se olisi vain halunnut yrittää taata vainajan kirkkoon kuuluvien omaisten mahdollisuuden harjoittaa uskontoa kirkollinen hautaaminen järjestämällä, sen olisi toki tullut edistää sitä, että kirkkoon kuulumaton voisi mahdollisimman vaivattomasti ja kauniisti esittää kirkolle kirjallisen toivomuksen saada aikanaan kirkollinen hautaan siunaus. Samoin kirkkohallitus olisi voinut edistää sitä, mikä olisi ollut äskeistä tärkeämpää, että ihmiset voisivat mahdollisimman vaivattomasti laatia toivomuksen sijasta asiallisen kirjallisen suostumuksen mahdolliselle kirkolliselle hautaan siunatuksi tulemiselleen. Jos kirkko kirkkohallituksen lausunnon tapaan silloin haluaisi viitata perustuslakiin, niin minun puolestani se kyllä kävisi päinsä: *Ole hyvä ja allekirjoita tarjoamamme suostumuslomake. Vetoamme perustuslain kunnioitukseesi. Ethän halua asettua omaistesii uskonnonharjoittamisen vapauden tielle? Annathan siis ruumiisi heidän käyttöönsä? Älä ajattele itsekkäästi vain omaa muistoasi, katsomustasi ja toiveitasi!* Kirkko miettiköön, olisiko lomakkeeseen tällöin hyödyllistä lisätä suostumuksen antajan kuolleen ruumiinsa kohteluun kantaaottavan rastitettavan ruudun ”*hälläväliä*” kunnioitukseksi kirkkojärjestyksen nykyiselle ajattelutavalle.

Mutta onko vainajalla perusoikeuksien suoja? Toisaalta ei ole, ja toisaalta jonkin verran on. Linaan professori Martin Scheininin 21.1.2003 antamaa kirjallista asiantuntijalausuntoa eduskunnan perustuslakivaliokunnalle hallituksen esityksestä (HE 204/2002 vp) hautaustoimilaiksi:

Vainaja ei ole elävä ihmisyksilö eikä siten Suomen perusoikeusjärjestelmän yleisten oppien mukaan perusoikeuksien subjekti. Yksilön hautaamista tämän vakau-
musta loukkaamatta ja ilman syrjintää on silti pidettävä perusoikeuskysymyk-
senä, koska . . . (c) ihmisarvon loukkaamattomuutta koskeva perustuslain 1 §:n
säännös ulottaa vaikutuksensa laajemmalle kuin elossa olevien ihmisyksilöiden
kohteluun.

Nyt kanteluni kohteena olevan matkaansaattohartauskäytännön osalta olen saattanut viitata kuolleiden ohella eläviin, sillä käytäntö on vaarassa jäädä pysyväksi uhkaksi vastaisiin suuronnettomuuksiin varauduttaessa. Elävät ihmisyksilöt ovat tietysti perusoikeuksien {subjekteja}. **Pitääkö esimerkiksi ja erityisesti minun itseni silti jäädä elämään ahdistuksessa, että jos kuolen suuronnettomuudessa ja ruumiini sitten löydetään ja alustavasti tunnistetaan, niin hautarauhani saman tien rikotaan — sillä sellaiseksi minä sen näin eläessäni koen — valtion päätöksellä ja valvonnassa kirkon toimin ja vieläpä mahdollisesti näiden sijasta aivan vieraan valtion viranomaisten ja pappien kautta?**

Jouni Luukkainen
puheenjohtaja
Pääkaupunkiseudun ateistit ry

Liite nro 16